

Kuntien tehtäviä tulisi siirtää maakunnille

Vieraskynä: Maakuntahallinnon vahvistaminen poistaisi kuntien taloudellisen kestävyysvajeen ja edistäisi demokratiaa.

[Heikki Paloheimo Kirjoittaja on Tampereen yliopiston valtio-opin professori.](#)

18.3.2012

Suomen kuntia vaivaavat taloudellinen kestävyysvaje ja demokratian vähyys. Kestävyysvaje johtuu siitä, että valtio on vuosikymmenestä toiseen lisännyt kuntien lakisääteisiä tehtäviä mutta toisaalta lähes puolittanut kuntien saamat valtionosuudet kahdenkymmenen viime vuoden aikana. Tämän takia varsinkin syrjäseutujen kunnat ovat vaikeuksissa.

Kuntien tehtävien lisääntyessä yhä suurempi osa niistä on siirretty erilaisten kuntayhtymien, liikelaitosten tai yhtiöiden hoidettavaksi. Tämä on heikentänyt demokratiaa.

Kuntalaisten on vaikea hahmottaa, ketkä ovat vastuussa tehdyistä poliittisista päätöksistä ja minkälaisia vaihtoehtoja erilaisissa poliittisissa ratkaisuisissa on olemassa. Jos poliittisen päätöksenteon vastuista ja vaihtoehtoista ei voi saada selvää kuvaa, demokratia toimii huonosti.

Suunnitelma kuntien lukumäärän vähentämisestä noin 70:een ei poista kuntien rajat ylittävän yhteistyön tarvetta. Suunnitellut kunnat ovat liian pieniä voidakseen yksin vastata esimerkiksi erikoissairaanhoidosta.

Kuntien lukumäärän vähentäminen kyllä edistää demokratiaa, jos se vähentää monenkirjavaa himmelihallintoa. Samalla se kuitenkin heikentää lähidemokratiaa. Euroopassa on monia maita, joissa kunnan keskimääräinen koko on vain muutamia tuhansia asukkaita ja kuntien tehtävät liittyvät vain lähidemokratiaan.

Jos halutaan poistaa taloudellinen kestävyysvaje ja edistää demokratiaa, tulisi uudistaa maakuntahallinto ja siirtää maakunnille suuri osa kunnille kuuluvista tehtävistä.

Useimmissa Länsi-Euroopan maissa valtion ja kuntien välissä toimii alueellinen itsehallinto, jonka päättäjät valitaan suoralla kansanvaalilla. Useimmiten itsehallinnolla on myös verotusoikeus. Talouden ja politiikan kansainvälistyminen on lisännyt EU-maissa toimia alueiden aseman vahvistamiseksi.

Kansallisvaltioiden talouspoliittinen liikkumatila on kaventunut ja vallankäytön painopiste siirtynyt kansalliselta kansainväliselle tasolle ja poliittisilta instituutioilta talouden toimijoille. Jos kansalaisten demokraattisia osallistumismahdollisuuksia ei vahvisteta, päätöksenteko siirtyy yhä etäämmälle kansalaisyhteiskunnasta.

Maakunnilla tulisi olla päävastuu ainakin kaavoituksesta, aluesuunnittelusta, terveydenhoidosta, sosiaalitoimesta, keskiasteen koulutuksesta sekä palo- ja pelastustoimesta. Vaikka päätökset tehtäisiin näissä asioissa maakuntahallinnossa, kunnille voi hyvinkin jäädä vastuuta niiden täytäntöönpanossa. Muutos pystytään toteuttamaan asteittain.

Hallituksen ehdottama kunta- ja palvelurakennemuutos näivettäisi maakuntia entisestään. Niiden itsehallinnon toteuttamisella olisi sen sijaan myönteisiä vaikutuksia.

Maakunnan väestöpohja on riittävän laaja suurimpaan osaan niistä tehtävistä, joita nykyisin hoitavat erilaiset kuntayhtymät. Siirtämällä nämä tehtävät maakunnan vastuulle voitaisiin päästä eroon sekavasta hallinnosta ja tehdä päätöksenteosta selkeämpää, avoimempaa ja kansanvaltaisempaa.

Maakuntien itsehallinto antaisi paremmat mahdollisuudet lohkoutunutta kuntayhtymähallintoa yhtenäisemmän maakuntapolitiikan kehittämiseen.

Kunnallispoliitikoista erottuvat maakuntapolitiikot profiloituisivat nimenomaan maakuntien asioiden hoitamiseen ja esittäisivät kansalaisille maakuntavaaleissa vaihtoehtoisia linjoja maakunnan kehittämiseksi. Kansalaiset voisivat entistä luontevammin ottaa kantaa maakuntansa kehittämiseen. Nykyinen kuntayhtymien hallinto ei anna tähän mahdollisuuksia.

Maakuntiin siis kehittyisi todellista maakuntapolitiikkaa, jossa kansalaiset ja poliitikot ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Lähidemokratialle olisi tilaa kunnissa maakuntien itsehallinnon toteuttamisen jälkeenkin. Kuntalaiset voisivat vaikuttaa kuntahallinnon kautta oman lähiympäristönsä kehittämiseen. Virallinen kunnallishallinto on lähidemokratian kannalta parempi vaihtoehto kuin erilaiset neuvoantavat kunnanosa- ja valtuustot, joiden merkitys on useimmiten jäänyt vaatimattomaksi.

Mikään organisaatiota koskeva ratkaisu ei suoraan poista julkisiin palveluihin kohdistuvaa kasvupainetta. Maakuntien itsehallinto antaa kuitenkin hyvän ja demokraattisen tavan suunnitella palveluiden kehitystä.